

Félagsmálaráðuneytið
Skógarhlíð 6
105 Reykjavík

Reykjavík, 31. október 2019
VEL2019100035

Efni: Umsögn velferðarsviðs Reykjavíkurborgar um drög að frumvarpi til laga um félagslegan viðbótarstuðning við aldraða.

Vísað er í mál nr. S-130/2019 á Samráðsgáttinni er varðar drög að frumvarpi til laga um félagslegan viðbótarstuðning við aldraða.

Að mati velferðarsviðs Reykjavíkurborgar er það markmið sem sett er fram í 1. gr. frumvarpsins mjög jákvætt þar sem það lýtur að því að styrkja framfærslu aldraðra einstaklinga sem búsettir eru hér á landi og sem hafa áunnið sér takmörkuð eða engin lífeyrisréttindi frá almannatryggingum.

Í greinargerð með frumvarpinu er fjallað um störf starfshóps sem félags- og jafnréttismálaráðherra skipaði til að fjalla um kjör aldraðra á Íslandi til að fá betri yfirsýn yfir þær ólíku aðstæður sem eldri borgarar búa við. Athygli vekur að einn hópur aldraðra á Íslandi var þar undanskilinn en það er sá hópur sem fjallað er um í niðurlagi 2. gr. frumvarpsins þar sem fjallað er um gildissvið laganna. Þar kemur fram að fjölskyldumeðlimir erlendra ríkisborgara sem fengið hafa dvalarleyfi á Íslandi á grundvelli fjölskyldusameiningar falli ekki undir gildissvið laganna hafi sá aðili sem óskað var sameiningar við ábyrgst framfærslu þeirra. Sama eigi við hafi annar aðili sem deilir heimili með viðkomandi ábyrgst framfærslu hans.

Af hálfu velferðarsviðs Reykjavíkurborgar eru gerðar alvarlegar athugasemdir við það að undanskilja framangreindan hóp. Dvalarleyfum á grundvelli fjölskyldusameiningar hefur fjölgað undanfarin ár og gera verður ráð fyrir að sú fjölgun verði viðvarandi. Nauðsynlegt er að huga að sérstöðu þeirra hópa sem fá slík dvalarleyfi þar sem í mörgum tilfellum er um að ræða einstaklinga sem koma úr erfiðum aðstæðum og þurfa mikla aðstoð við að hefja nýtt líf á Íslandi.

Á vef Útlendingastofnunar kemur eftirfarandi fram varðandi gögn sem leggja þarf fram vegna umsóknar um dvalarleyfi á grundvelli fjölskyldusameiningar hvað varðar leyfi fyrir foreldri, 67 ára og eldri:

Framfærslugögn sem staðfesta tryggja framfærslu á dvalartíma. Geti umsækjandi ekki sýnt fram á sjálfstæða framfærslu, er barni umsækjanda heimilt að leggja fram gögn sem sýna fram á tryggja framfærslu umsækjanda.

Dæmi er um það að foreldrar einstaklinga sem einungis hafa fjárhagsaðstoð frá Reykjavíkurborg sér til framfæris hafi fengið dvalarleyfi á grundvelli fjölskyldusameiningar þar sem börn viðkomandi hafa ábyrgst tryggja framfærslu. Eðli málsins samkvæmt kemur síðar í ljós að

framfærsluaðstoð frá sveitarfélagi nægir ekki til að framfleyta einnig öldruðum foreldrum í viðbót við þær framfærsluskyldur sem einstaklingar bera gagnvart sjálfum sér og börnum sínum. Því er ekki um annað að ræða en að foreldrarnir fái einnig greidda fjárhagsaðstoð frá sveitarfélaginu. Fjárhagsaðstoð til foreldranna er því greidd til þeirra um ókomin ár eða þar til viðkomandi flytur á hjúkrunarheimili. Íbúar á hjúkrunarheimilum eiga rétt á ráðstöfunarfé á grundvelli reglugerðar um ráðstöfunarfé og dagpeninga samkvæmt lögum um almannatryggingar nr. 1255/2016. Einstaklingar í þeirri stöðu sem hér um ræðir eiga þó ekki rétt á ráðstöfunarfé fremur en lífeyri og sækja því einnig um fjárhagsaðstoð frá sveitarfélagi þegar þeir flytja á hjúkrunarheimili. Í þessu sambandi er rétt að vekja athygli á nauðsyn þess að horft sé til vaxandi fjölda einstaklinga í þessari stöðu þegar gerðar eru framtíðaráætlanir um þörf á hjúkrunarrýmum.

Fjárhagsaðstoð sveitarfélaga er mikilvægt öryggisnet varðandi framfærslu íbúa þess. Eðli þeirrar aðstoðar er með þeim hætti að hún á að vera veitt til skamms tíma, samhliða veittri ráðgjöf og aðstoð til einstaklinga, í því skyni að valdefla þá svo að þeir geti staðið undir eigin framfærslu. Ef aðstæður eru með þeim hætti að viðkomandi er óvinnufær beinist aðstoðin að því að sækja um endurhæfingarlífeyri eða örorkulífeyri. Ljóst er að framangreint getur ekki átt við í tilfellum þeirra einstaklinga er hér um ræðir.

Ekki er að finna ákvæði í íslenskum lögum sem leggja skyldur á einstaklinga til að framfæra foreldra sína og því getur ekki verið rétt að leggja þær skyldur á ákveðinn þjóðfélagshóp með þessum hætti. Það er hlutverk stjórnvalda að tryggja íbúum lágmarks lífsviðurværi á grundvelli jafnræðis.

Þá er rétt að horfa til þess að í þeim tilfellum þar sem aldraðir einstaklingar fá dvalarleyfi á grundvelli þess að framfærsla sé tryggð af hálfu barna þeirra er ljóst að þeir þurfa oft mikla umönnun. Oftast kemur það í hlut kvenna í fjölskyldunni að annast slíka umönnun þó að unnt sé að sækja um þjónustu frá sveitarfélaginu. Umönnunarhlutverkið getur auðveldlega hindrað konur í að skapa sér sjálfstæði í íslensku samfélagi, vera þátttakendur á vinnumarkaði og afla sér þar réttinda.

Þá er vakin athygli á því að í 6.lið greinargerðar með frumvarpinu, þar sem fjallað er um mat á áhrifum þess, kemur eftirfarandi fram úr afstöðuskjali fjármála- og efnahagsráðuneytisins:

Aðgerðin er ekki fjármögnuð. Viðbótarstuðningur af hálfu ríkisins til þessa hóps aldraðra mun væntanlega vera til þess fallinn að draga úr þörf þeirra fyrir fjárhagsaðstoð búsetusveitarfélags og hafa því jákvæð áhrif á fjárhag sveitarfélaga.

Samkvæmt fyrirbyggjandi gögnum hjá velferðarsviði Reykjavíkurborgar voru 50 einstaklingar, 67 ára og eldri, sem fengu greidda fjárhagsaðstoð til framfærslu í ágúst árið 2019. Þar af eru þrír þeirra fæddir á Íslandi og höfðu flutt úr landi en hinir 47 eru af erlendum uppruna. Því er ekki óhætt að fullyrða að félagslegur viðbótarstuðningur muni hafa jákvæð áhrif á fjárhag sveitarfélaga.

Aðilarnir sem um ræðir fluttu til landsins á árunum 1986-2019 og meirihluti hópsins, eða 58%, kom til landsins á árunum 2000-2009. Meirihluti hópsins, þ.e. 66%, kom frá löndum utan EES.

Mikill meirihluti hópsins, þ.e. 74%, hefur fengið aðstoð lengur en 18 mánuði. Meirihluti hópsins, 66%, er konur og allar einhleypar nema ein.

Ef frekari upplýsinga er óskað verða þær góðfúslega veittar.

F.h. velferðarsviðs Reykjavíkurborgar

Helga Jóna Benediktsdóttir,
lögfræðingur